

Skötselplan för naturreservatet Vakö myr, Älmhults kommun

A ALLMÄN BESKRIVNING

1. DATA

Naturreservatet är beläget ca 8 km SO Älmhults kyrka, ekonomiska kartbladen 04420, 04421, 04430 och 04431. Det omfattar en areal av ca 969 ha. Därav är ca 100 ha fastmark och 869 ha myr. Fastmarken är till största delen skogsmark, ca 98 ha, varav nästan 25 ha får skötas. Barrskogen dominerar men det finns även en del blandskog, ädellövskog (mest bok) och blandlövskog. Mindre fastmarksområden utgörs av främst gammal åker, betesmark och torptomter, drygt 2 ha. Av myrmarkerna (mosse och kärr), var före branden ca 749 ha kal myr och ca 120 ha skogklädd. Efter branden 1992 har den öppna, trädlösa myrarealen ökat något, men i norra delen, där huvuddelen av den skogklädda myren finns, brann aldrig skogen.

2 SYFTE

Syftet med vården och förvaltningen skall i första hand vara att bevara myrens och skogens naturliga hydrologi, vegetation och djurliv. På Vakö myr ska också de naturliga processer som följer efter en stor brand kunna studeras. Spåren av de gamla torpen skall i begränsad omfattning bevaras. I den mån det går att förena med bevarand-intressena, skall tillgängligheten för allmänheten ökas genom enkla anordningar.

3 OMRÅDETS NATUR

Vakö myr har på länsstyrelsens uppdrag inventerats av Västsvenska naturvårdskonsulter och beskrivits i rapporten "Vakö myr, naturinventering 1979", Länsstyrelsen 1980. Den är också beskriven bl a i

våtmarksinventeringen "Våtmarker i Kronobergs län", Länsstyrelsen 1987 och i Kronobergs natur, Länsstyrelsen 1989.

Allmänna naturförhållanden

Vakö myr är belägen på gränsen mellan Kronobergs och Skåne län. Den sammanlagda ytan är drygt 13 km², varav något mer än 2 km² ligger i Skåne län. Till sin karaktär är Vakö myr ett komplex av koncentriskt välvda högmossar. Myren är belägen i en svacka i flack terräng och dräneras via ett flertal bäckar både mot norr och söder.

Den centrala delen av Vakö myr utgör en så gott som trädlös och öppen mosse på ca 6 km². I perifera delar finns ett flertal fastmarksöar. Från dessa rinner överskottsvatten i mer eller mindre markanta drag över mosseytan mot laggen. Där opåverkad lagg finns kvar, är den ganska smal. Innanför denna fanns före branden 1992 vanligen en bård av tallskog, innan den trädlösa mossen tar vid. På vissa ställen, främst i norra delen finns denna kantskog kvar.

På myren har den mesta skogen brunnit, men framför allt i norra delen finns skog på både torvmark och fastmark som inte har brunnit. Även på några av myrholmarna i själva brandområdet finns skogs-partier som inte brann.

Geologi

Berggrunden utgörs huvudsakligen av en näringsfattig gnejs.

De lösa jordarterna är morän och torv. Moränen är sandig-moig och på sina ställen, t ex längs myrens östra kant, blockrik. En rullstensås av ryggåstyp kan följas i nord-sydlig riktning från Näranshult till Kängsleboda och vidare söderut. Den följer i princip reservatets västra gräns, men ingår inte i detta.

Hydrologi

Vakö myr ligger inom Helgeåns avrinningsområde. Myrens tillrinningsområde är ca 16 km² stort, varav största delen utgörs av myren själv. Förutom från öar och uddar är det bara längs väst- och östsidorna som en mindre del fastmark dräneras i riktning mot myren. Längs hela västsidan och norra delen av östsidan finns dock numera diken som i praktiken förhindrar tillförsel av vatten från dessa håll till myren. Dikenas påverkan är lokalt kraftig och har under lång tid bidragit till att åtminstone delar av myren successivt blivit torrare och vuxit igen

Själva mossen är så flack i sin utformning, att det är svårt att urskilja någon egentlig vattendelare, men de högst belägna partierna torde

ligga i norra och nordöstra delen. På västsidan av myren går vattendelaren vid yttersta udden av Bökön och på ostsidan går den mitt emellan Övraön och Ekesholm, dvs rätt långt mot norr. Större delen av myren sluttar svagt mot söder och de lägst belägna delarna ligger i sydväst och sydost.

Vegetation

Vakö myr utgör ett utpräglat mossemyrkomplex, vilket innebär att större delen av myrytan upptas av ombrogen mosse (ej påverkad av vatten från omgivande fastmark). Kalmosse dominerar men mot kanterna och kring fastmarksöar fanns före branden ganska allmänt och fortfarande på vissa håll en trädbevuxen zon av tallmossetyp. Runt den ombrogena delen av mossen finns naturligt en smal lagg, som dock är utplånad av diken på flera ställen.

Följande beskrivningar av vegetationen hänför sig till inventeringar gjorda före branden. Någon ny inventering och beskrivning efter branden har inte gjorts. Inom de brunna delarna kan allmänt sägas att tuvigheten minskat eller helt försvunnit och därmed vegetationen knuten till dessa .

Vegetationen på kalmossen är artfattig och kan delas upp i ristuvor, fastmattor och lösbottnar.

Ristuvorna domineras av ris, främst ljung, men även kråkbär, klockljung, rosling och tranbär förekommer. Förutom risen finns tuvdun, tuvsäv, rundsileshår och hjortron. Bottenskiktet domineras av de torvuppbyggande vitmossorna. I de torraste partierna förekommer lavar, främst Cladoniaarter.

Fastmattor utbreder sig i grunda höljor som är vattendränkta endast under en mindre del av vegetationsperioden. I fältskiktet växer främst tuvdun, tuvsäv, klockljung, tranbär och rundsileshår. Bottenskiktet består av samma vitmossor som på tuvorna utom där det är som blöta, där Sphagnum cuspidatum dominerar.

Lösbottnar utgörs av till största delen nakna höljor utan slutet bottenskikt. Artsammansättningen är densamma som i fastmattorna, men arterna växer glesare. Karakteristiskt för Vakö myrs lösbottnar är rikligt med vitag och storsileshår.

Vegetationen i laggen är överallt av fattigkärrtyp. Fattigkärr förekommer också i dråg som bildas av att fastmarksvatten från skogklädda öar rinner över mossen samt i gamla torvgravar. Karaktärsarten i fattigkärren är flaskstarr, som brukar dominera

åtminstone de blötaste delarna av kärren. Myrlilja förekommer stundtals rikligt, speciellt i drågen.

Vegetationen i tallmossarna utgörs främst av tall men med inslag av gran och björk. Fältskiktet är av ristyp och består av blåbär, odon, lingon, hjortron och ljung. Tuvdun förekommer rikligt.

På öar och omgivande fastmarker består vegetationen huvudsakligen av barrskog, men i några avsnitt är lövskog dominerande. Alla skogar är av utpräglad hedtyp, vilket innebär att fältskiktet domineras av ris och på näringstillgång föga krävande örter och gräs. Smärre öppna kulturmarker förekommer här och var.

Sammanfattningsvis kan sägas att vegetationen på myren är av utpräglad västlig typ med riklig förekomst av karaktärsarterna klockljung, myrlilja samt de rödaktiga Sphagnum-arterna.

Fågelliv

Fågellivet på myren och en del angränsande skogsområden är rikt. Enligt inventeringar från slutet av 1970-talet och fram till 1998 har Vakö myr stor betydelse för ljungpipare som här har sin största förekomst i länet, ca 20 par. I slutet av 1970-talet noterades ca 25 par. På myren förekommer ett av länets största orrspel. Bland övriga arter knutna till myren kan nämnas trana, enkelbeckasin, grönbena, tofsvipa och tornfalk. I torvgravarna finns kricka och gräsand. Även de angränsande skogarna hyser ett rikt fågelliv, särskilt i den norra kanten mot myren. Bland dessa arter finns t ex mindre hackspett, duvhök, lärkfalk och sparvuggla. Flera arter har gått tillbaka sedan de tidigare inventeringarna. T ex har storspov helt försvunnit och grönbena minskat kraftigt.

Fågelinventeringar genomförs inom ramen för miljöövervakningen i länet.

4 KULTURHISTORISKA FÖRHÅLLANDEN

Större delen av myrytan är så gott som orörd, men längs kanterna är den ursprungliga laggen på flera ställen utplånad eller starkt reducerad.

Längs hela västsidan saknas egentlig lagg numera helt. Långsträckta åkrar, omgivna och genomdragna av diken, finns på flera ställen på f d myrmark kring Lustigholm, Bökön och St Hult. Även vid Övraön i nordost finns åkermark som tillkommit på bekostnad av laggen. De

flesta åkrar eller betesmarker av denna typ har numera planterats med gran eller lämnats att växa igen.

På 1830-talet dominerades några av öarna ute i myren av åkrar och ängar enligt laga skifteskartor från 1834 och 1837. På tre av de största öarna i norra delen av myren, Kullen, Flatön och Lundholmen har funnits torp som övergavs för omkring 100 år sedan. Kring dessa öar ser man fortfarande tydligt breda diken och vallar som troligen anlades för att stänga inne djuren. Liknande diken finns även nära fastmarken på några ställen, t ex vid Låkan och Bökön. Dessa diken är fullständigt igenväxta och torde inte längre nämnvärt påverka myrens hydrologi eller vegetation.

På skifteskartan över Kängsleboda 1837 finns markerat en kavelbro som sträcker sig från området söder om Bökön och ned mot Olofslund, där fem ängslador är inritade på kartan. Efter branden 1992 framträdde kavelbron i nästan hela sin längd, ca en kilometer.

På södra sidan av Vakö myr finns byggnadsrester efter en stor torvströfabrik, som lagts ned för flera decennier sedan. Talrika vattenfyllda torvgravar präglar därutöver en stor del av myren. Utanför torvgravssystemen finns mer eller mindre igenväxta diken i ett glest rutsystem, tydligen tillkomna inför en planerad utvidgning av torvbrytningen, som dock aldrig blev av. Torvtäkten upphörde ungefär 1950.

5 MARKANVÄNDNING

Skogsbruk bedrivs på fastmark norr om myren och får i begränsad omfattning bedrivas på torvmark längst i nordöst, sammanlagt ca 44 ha. Någon torvtäkt förekommer inte längre.

6 TILLGÄNGLIGHET

Strax norr om den norra reservatsgränsen går en allmän väg. Från denna leder gamla stigar och mindre enskilda körvägar in i reservatet och ut på myren. Från söder leder en enskild väg från Hökön och till den nedlagda torvströfabriken. Vägen övergår i en stig som leder ut på myren. Från allmänna vägen öster om myren flera enskilda vägar in mot myren. Flera av vägarna är stängda med vägbommar, bl a den från Hökön ut mot den f d torvfabriken.

7 SLITAGE- OCH STÖRNINGSKÄNSLIGHET

Fågellivet i reservatet är störningskänsligt främst under vår och försommar.

Vegetationen på myren är slitagekänslig.

8 ANORDNINGAR FÖR FRILUFTSLIVET

Anordningar saknas för närvarande.

9 INVENTERINGAR M M

Ardö E. Urskogsartade områden i Kronobergs län.
Skogsvårdsstyrelsen och Länsstyrelsen 1980.

Aronsson G. Häckfågelfaunan på Vakö myr 1977 och 1993. Opubl.

Aronsson G. Häckfågelfaunan på Vakö myr 1998. Ingår i
Länsstyrelsens program för Miljöövervakning.

Arvidsson B, Jacobsson S och Schafferer T, Västsvenska Naturvårds-
konsulter. Vakö Myr, Naturinventering 1979. Länsstyrelsen i
Kronobergs län 1980.

Ehnström B, Långström B och Hellqvist C. Insects in burned forests -
forest protection faunal conservation (preliminary results).
Entomologica Fennica 6: 109-117.

Nilsson S G. Häckfågelfaunan på högmossar i sydvästra Småland.
Fauna och flora 1977 nr 5.

Nilsson S G. Ljungpiparen i Kronobergs län - inventeringsmetod,
beståndsstorlek och skyddsförslag. Milvus nr 9. (1979).

Länsstyrelsen. Kronobergs Natur, naturvårdsprogram 1989.

Länsstyrelsen. Våtmarker i Kronobergs län 1987.

Naturvårdsverket. Myrskyddsplan för Sverige 1994.

Skogsvårdsstyrelsen. Nyckelbiotopinventering av brandfält på Vakö
myr 1992.

B DISPOSITION OCH SKÖTSEL AV MARK OCH VATTEN

1 ALLMÄNNA ANVISNINGAR

Hävd av skogsmark och myrområden skall ske i den omfattning och på det sätt som anges nedan under 2.

Brand är ett naturligt inslag i utvecklingen i en naturskog. Om spontan brand uppstår skall brandbekämpning inriktas på att skydda omgivande mark samt den skog som där skogsbruk får bedrivas. Vid eventuell brandbekämpning inom reservatet skall den företrädesvis ske i reservatets yttre delar och göras med så skonsamma metoder som möjligt.

Anordningar för friluftslivet enligt C nedan.

Dokumentation av utförda åtgärder enligt D nedan.

Ansvarsfördelning och utförande framgår av avsnitt E.

2 BESKRIVNINGAR AV OCH SKÖTSELBESTÄMMELSER FÖR DELOMRÅDEN

I detta avsnitt ges beskrivningar och skötselbestämmelser för reservatets olika delområden enligt kartan till beslutet, bilaga 2.

Skötselområde 1. Myren med det öppna mosseplanet, skogbeväxt myr, kärr och mindre fastmarksöar (869,6 ha)

Beskrivning: Öppet mosseplan, före branden med enstaka martallar och i kantzonen med randskog av tall, laggkärr och en del mindre skogbevuxna öar. Södra delen av mossen är starkt påverkad av torvtäkt och i väster och nordöst finns diken som får underhållas, se karta bilaga 6.

Mål: Mosse- och kärrområden som får utvecklas fritt. Naturskog. Häckningsområde för bl a ljungpipare och grönben och spelplats för orre. Torvgravarna får växa igen spontant. Så långt möjligt återställande av de naturliga hydrologiska förhållandena.

Åtgärder: Inga. Om det bedöms möjligt efter särskild utredning igenläggning eller motsvarande av nu fungerande diken.

Skötselområde 2. Flatön (7,5 ha)

Beskrivning: Fastmarksö bevuxen med omväxlande barrskog och lövskog. Stora delar har brunnit hårt medan andra delar undgick branden. Ön har förr varit bebodd. På den nordvästra delen av ön låg torpet och där finns delvis fortfarande öppen odlingsmark som håller på att växa igen. I denna del fanns rätt mycket lövträd som dog eller skadades vid branden. Längre österut mera barrskog.

Mål: Spåren av torptomten bevaras. På odlingsmarken närmast torptomten lövträd, i övrigt skog med naturskogskaraktär.

Åtgärder: Røjning av torptomten och, bortrøjning av uppväxande barrträdsplanter på de närmaste inägorna och om väsentliga naturvärden hotas även i värdefulla lövbestånd. I övrigt inga åtgärder.

Skötselområde 3. Lundholmen (1,4 ha)

Beskrivning: Mindre helt skogbevuxen fastmarksö med ett stort lövträdsinslag kring ett tidigare torp. Några skogsbruksåtgärder har inte vidtagits på lång tid.

Mål: Spåren av torpet bevaras, i övrigt skog med naturskogskaraktär.

Åtgärder: Røjning vid torptomten. Eventuellt bortrøjning av inväxande gran i värdefulla lövbestånd om väsentliga naturvärden hotas. I övrigt inga.

Skötselområde 4. Kulle söder om Låkan (7,1 ha)

Beskrivning: Kulle bevuxen med 100-årig blandskog av främst bok och gran. Många granar är grova och ovanligt höga. Boniteten är hög. Skogen är sedan länge orörd förutom att en del stormfällda träd har upparbetats.

Mål: Skog med naturskogskaraktär.

Åtgärder: Inga.

Skötselområde 5. F d soldattorpet Kullen med omkringliggande fastmarksöar (19,6 ha)

Beskrivning: Fastmarksöar bevuxna med blandad och olikåldrig skog med stor andel lövträd. På Kullen har det legat ett soldattorp och det finns fragment av öppna odlingsmarker med en relativt artrik flora. Området håller på att växa igen, med undantag av en mindre åker som brukas som viltåker. Huggningar har förekommit i skogen på alla fastmarksöarna.

Mål: Skog med naturskogskaraktär. Torptomten bevaras.

Åtgärder: Røjning vid torptomten. Viltåkern får brukas om markägaren så önskar. Eventuellt bortrøjning av gran i de värdefullaste lövbestånden om granen hotar väsentliga naturvärden. I övrigt inga åtgärder.

Skötselområde 6. Skog på fastmark och torvmark norr och nordost om myren (29,1 ha)

Beskrivning: Skog på fastmark med i huvudsak tall och gran, bitvis med visst lövinslag. Öster därom tallmosse med närmast fastmarken relativt tät tallskog på dikad myr, längre ut glestallskog med spridda dungar av större träd. Mot den östra gränsen några små fastmarksuddar med barrskog. Några mindre hyggen finns i området. Ett gammalt handgrävt dike utgör gräns mot skötselområde 1 på fastigheten Ön 2:8 och ett par små diken som ansluter mot detta från norr. Dessa delar, men inga andra av de befintliga dikena i skötselområdet, får underhållas, se karta bilaga 6.

Mål: Barrblandskog med större lövinslag än idag. Så långt det är möjligt återställande av den naturliga hydrologin.

Åtgärder: Skogsbruk med särskild naturhänsyn. Gamla och grova lövträd gynnas. Alla döda lövträd och spridda döda barrträd sparas. Körskador på torvmark skall undvikas. I kantzonen mot myren bör dekorativa tallar sparas och i övrigt bör ett ökat lövinslag eftersträvas. Om möjligt bör dikesrensning undvikas även i tillåtna delar.

Skötselområde 7. Skog på fastmark norr och nordväst om myren samt en del mindre inägor (14,4 ha)

Beskrivning: Mest barrskog i norra delen, två planterade relativt nya hyggen i sydväst. I övriga delar lövskog, vissa partier med mycket bok. Stora naturvärden i lövskogen. En del inägor som betas eller till sen tid har betats. Trumman under vägen/stigen ca 150 m söder om Låkan får underhållas liksom ca 30 meter av diket ca 450 m söder om Låkan, se kartan bilaga 6.

Mål: Lövskog med inslag av gamla och grova träd på minst de områden som idag har sådan skog. Barrblandskog med större lövinslag än idag i övriga delar. Skogsbruk, bete eller åkerbruk på inägorna. Befintliga diken får inte dränera själva myren.

Åtgärder: Skogsbruk med särskild naturhänsyn. Gamla, grova lövträd gynnas. Alla döda lövträd och spridda döda barrträd lämnas. Inägorna får hållas öppna om markägaren så önskar, om de skall beskogas bör det ske med lövträd. I kantzonen mot myren bör dekorativa träd sparas och i övrigt bör ett ökat lövinslag eftersträvas. Avverkningarna får inte gå ut i laggkärren. Eventuellt igenläggning av åtminstone diken som inte får underhållas i den mån de dränerar myren.

Skötselområde 8. Fastmarksöar och yttersta delen av udden i södra delen av myren (11.1ha)

Beskrivning: Skogbeväxta kullar utanför udden från söder mot myrens mitt samt yttersta delen av udden. Både barr- och lövskog förekom före branden och ett litet hygge fanns på den södra av kullarna. Barrskogen har i stora delar brunnit upp. Söder och väster om kullarna finns torvgravar som före branden omgavs av ung björkskog. God utsikt över myren från kullarna. Gott om död ved.

Mål: Naturskog.

Åtgärder: Inga

Skötselområde 9. Laggkärr och skog som till en del finns på fastmark öster om myren (9,2 ha)

Beskrivning: Tydligt utbildade laggkärr. I söder, utanför Ekesholm, en kulle med bl a relativt gammal tallskog som brunnit. Reservatsgränsen går här i kanten mot ett nygrävt dike, som ersätter det som tidigare även sträckte sig in i reservatet. Norr därom ett lövkärr som brunnit

mycket hårt och vidare norrut mest brunnen lövskog. Grov asp finns i och i anslutning till området. Mellan myren och befintlig stuga finns ett område som röjts för att kunna bibehålla utsikten mot myren. Gott om död stående och liggande ved.

Mål: Naturskog.

Åtgärder: Markägaren får utföra siktröjning inom det område som anges på reservatskartan, bilaga 2. I övrigt inga.

C ANORDNINGAR FÖR FRILUFTSLIVET

Friluftslivets intressen skall tillgodoses i den utsträckning som det är förenligt med kravet på orördhet och ostördhet.

En parkeringsplats ställs i ordning vid Låkan eller Näranshult. Om möjligt bör även en parkering ordnas söder om reservatet, t ex vid den f d torvfabriken.

Markerade stigar anordnas från parkeringsplats till lämpliga ställen med fin utsikt utöver myren. Viss siktröjning vid utsiktsplatserna.

Reservatets gräns skall utmärkas enligt svensk standard (SIS 03 15 22) och informationsskyltar uppsättas på lämpliga platser i reservatet.

D DOKUMENTATION AV RESERVATETS UTVECKLING

Ett program för dokumentation och uppföljning av vegetation och djurliv tas fram under 1999 i samråd mellan Länsstyrelsen och Skogsvårdsstyrelsen och eventuellt Länsstyrelsen i Skåne län.

Naturvårdsförvaltaren skall dokumentera utförda åtgärder genom att ange

- skötselområde
- utförd åtgärd inom resp skötselområde
- år och månad för åtgärdens utförande
- ev notering om åtgärdens effekt eller om annat av intresse inom reservatet

samt genom fotodokumentation.

Även områden som ej åtgärdas skall fotodokumenteras vid skilda tidpunkter, dock minst vart tionde år.

E ANSVAR OCH KOSTNADER FÖR SKÖTSELN

Naturvårdsförvaltaren av reservatet ansvarar för sådana åtgärder som erfordras för att tillgodose syftet med reservatet samt efter godkännande av Länsstyrelsen och i erforderlig omfattning med berörda markägare för anordningar för allmänheten. Naturvårdsåtgärder, som inte ingår i normalt skogsbruk enligt skogsvårdslagen, åvilar naturvårdsförvaltaren.

För eventuell hämtning av latrin och sopor svarar Älmhults kommun.

Före skogsbruksåtgärder, såsom stämpling, röjning, gallring, slutavverkning, markberedning och plantering samt väg- och dikesunderhåll, skall samråd med Skogsvårdsstyrelsen äga rum minst sex veckor i förväg. Skogsvårdsstyrelsen kan därvid ge närmare råd och anvisningar om erforderlig naturvårdshänsyn.

Bilaga

Ekonomisk plan